

Els Plens de Patum

Rosa Cerarols Ramírez

La Patum se celebra anualment a la localitat de Berga amb motiu de la festivitat de Corpus. El Salt de Plens, nom que prové del fet que els diables van “plens de foc”, només té lloc a la nit i és, sens dubte, el major espectacle de la Patum. Tot i ser la festassa berguedana, la Patum també és una de les festes més singulars i genuïnes de Catalunya. Malgrat que sigui cada cop més coneguda i, potser també més (re)valorada d'ençà que de l'any 2005 forma part de les obres mestres del patrimoni oral i immaterial de la humanitat, encara es troba lluny de ser un esdeveniment ben estudiat i documentat pel que fa a les seves particularitats i característiques etnològiques vinculades a l'espacialitat del lloc.

El projecte de recerca que s'ha fet ha posat un èmfasi especial a considerar l'experiència social del lloc com un procés generador d'uns paisatges culturals únics. Més concretament, s'ha volgut aprofundir en el coneixement de les diverses pràctiques socioespacials que possibiliten el Salt de Plens. El resultat, un muntatge audiovisual, mostra i documenta

la conjuguinació de pràctiques que de forma particular i conjunta doten de significació (i singularitat) l'acte més apoteòsic de la festivitat. L'enregistrament es va portar a terme durant la celebració de la Patum d'enguany (2008), entre el dimecres 21 i el diumenge 25 de maig.

Els qui han estudiat la festa de la Patum destaquen la genuïtat

dels diables que salten els plens. Observen l'aparició d'un sincretisme important d'elements precristians i cristians. Es conceben a l'estil d'antigues divinitats vegetals o com el romanent d'alguna cerimònia relacionada amb divinitats agrícoles convenientment passades pel sedàs moralitzador de la religió. Així, el triple caràcter definitori dels plens és l'agrari (vegetació - natura que es materialitza amb la vidalba que cobreix els plens), el ramader (expressat en les banyes i en la forma dels fuets) i el màgic (relacionat amb la sacralitat del foc i l'ús de les màscares). D'alguna manera, es tracta d'uns personatges emmascarats a mig camí entre els homes de bosc i els dimonis.

Tanmateix, els plens de Patum, malgrat que tenen el mateix origen que els protagonistes d'altres

Imatge que il·lustra el procés de muntatge de la màscara del Ple. En aquest cas es veu el moment en què es lliquen els fuets a les banyes. Cada dimecres i dissabte (dia abans dels salts) es munten cent màscares en l'espai habilitat a la plaça de la Ribera. Enregistrat el 21 de maig de 2008. Fotograma extret de l'audiovisual del projecte.

Una vegada els plens estan del tot vestits, es van col·locant un rere l'altre amb l'ajuda dels acompanyants i esperen per adreçar-se cap a la Plaça de Sant Pere. A vegades l'espera és llarga. Enregistrat el diumenge 25 de maig de 2008. Fotograma extret de l'audiovisual del projecte.

balls de diables d'arreu, presenten una forma més primitiva que ha quedat "fossilitzada". Els plens esdevenen així un espècimen únic gràcies a la seva màscara, l'ús de la vidalba (que entronca amb els antics ritus vegetals) i el tipus de fuet utilitzat. Per aquests motius exposats, s'ha considerat que la seva preparació tradicional així com tot el muntatge previ als salts també estan dotats de valuoses significacions socials i culturals en el marc de la celebració patumaire. Així, s'hi ha prestat una gran atenció, malgrat que sovint hagi estat considerat com una intromissió banal a les bambolines del gran teatre de la Patum.

La recerca, doncs, s'ha centrat a documentar el procés de muntatge del ple i la metamorfosi espacial que envolta la realitza-

ció dels quatre salts amb la intenció d'il·lustrar-ne la seva pròpia immaterialitat i fer aflorar allò més vivencial. En aquest sentit, cal destacar el curós procediment que es du a terme per tal de vestir-los, un procés conservat inalterablement a través dels segles. Cada personatge (amb un total de cent) es posa una granota verda i vermella (colors que mantenen el seu significat originari relacionat amb els cultes a la vegetació, al foc i al sol), i tot seguit se li embena el cap per tal de protegir-lo dels espetecs dels fuets. Després, se li col·loca la màscara (també de color verd) mentre se'l guarneix amb herba fresca a la zona del cap, del coll i de la cua. Sis fuets coronen la màscara i tres més es lliguen a la cua. A partir d'aleshores, com que no hi poden veure gaire, un

acompanyant guia a cada un dels plens cap a la plaça fins que s'acaba el salt.

Des d'aquest enfocament, l'estudi ha conceptualitzat el lloc o els llocs com a espais de producció de significat social i cultural. Si bé els Salts de Plens des de sempre queden emmarcats a la plaça de Sant Pere (centre històric), també cal tenir present que abans, després i durant, apareixen altres espacialitats igual o fins i tot més significatives des d'una perspectiva etnològica. Aquests llocs són els annexos de la plaça o el que es coneix com el galliner de la plaça de la Ribera, que durant els dies de Patum es transmuta en el vestidor dels plens.

Per últim també cal recalcar que el Salt de Plens esdevé un espectacle multisensorial, i per a qui el salta, una gran prova de resistència física i psíquica i un risc a córrer per la violència amb què s'expressa el propi salt. Per tant, la Patum no és només una festa sinó també un sentiment i una vivència profunda que també s'ha intentat recollir, indagant tant en les significacions individuals com col·lectives que genera el Salt de Plens. L'aproximació a aquest context més perceptiu s'ha fet a través de la plasmació sensorial de l'ambient als voltants de la plaça de Sant Pere, molt especialment després dels salts. La superposició del que és més material amb el que és més immaterial és la manera més acurada per aprofundir en la idiosincràsia de l'experiència del Salt de Plens, però també de la Patum.